

Veronika Puhačová: Nové přístupy v prezentaci a popularizaci archeologie. Výzkum didaktických aspektů současné role archeologie ve společnosti. Ústav pro archeologii, FF UK Praha 2018, 292 s. textu a příloh. Disertační práce.

Předložená disertační práce Mgr. Veroniky Puhačové je odlišná od tradičních archeologických prací. Ne však jednodušší. Autorka se s odvahou věnuje tématu prezentace, popularizace a edukace (nejen) v naší archeologii. Reálně to znamená hledání způsobů vyjádření myšlenek, které jsou v této části archeologie nelehké. Autorka střídá text s jasným puncem odborného pedagogického vyjádření s texty běžnému archeologovi snadněji čitelnými (s obsahem archeologických faktů) a s texty jí velmi vlastními využívajícími literární až hovorové obraty s obsahem etických hodnocení. Vědeckost vyjádření je požadavkem disertační práce, oprávněně však nestačí u daného tématu, kde základem metodologie je propojení humanitních a exaktních věd s kreativním přístupem s uměleckými prvky a společným jmenovatelem v podobě archeologických pramenů (s. 8 a dále). Takto zvolený způsob vyjádření však plně odpovídá dané problematice, v níž se jako nit celým textem projevuje trauma naší archeologie z kontaktu s neobornou veřejností. Ten, kdo se „zaplete“ s veřejností, se zpronevěřuje vědě v její chladné až sterilní podobě.

Chladný ale není přístup autorky, která boří tradiční náhled naší archeologie víc než od paradigmatických základů. Rozšiřuje totiž její záběr až k samotnému jejímu smyslu ve společenském bytí postmoderní společnosti. Už použití výstižně volených citací na počátku hlavních kapitol práce jde evidentně za rámec pouhé vědeckosti. Citace jasně startují emocionálně-morální kontext tématu vztahu současné archeologie ke společenství nearcheologů. Výsledkem je jednoznačné upozornění na nedostatky jinými pouze jednostranně opěvovaného informačního věku (s. 12). Autorka situaci virtuální převahy chápe správně jako nezměnitelnou, ale nehodlá se s ní smířit. Tradiční způsoby prezentace a edukace v archeologii se mohou v porovnání s touhou po sběru zážitků a digitálními „vychytávkami“ zdát jako neslušné slovo či dokonce nadávka. Veronika Puhačová se ale hodlá dobrat efektivní prezentace a popularizace archeologie tak, aby se jí odsuzované stereotypy bořily. Za vrchol prozíravosti a myšlenkové vyzrállosti považují její názor na roli financí získávaných na archeologické projekty, které se v kontextu jen obtížně mohou

poměřovat s financemi potřebnými na zdravotnictví, sociální systém, školství, udržitelnou energii či humanitární programy (s. 13).

Svoji práci autorka rozděluje na teoretickou a praktickou část, druhá z uvedených má charakter vlastního výzkumu. Pro mne je snaha autorky začlenit postupy archeologické prezentace či edukace do systému pedagogických věd zvládnutá, byť šlo o obtížný úkol. Za současného stavu je patrné, že archeologie vlastní východiska nemá. Chci vypíchnout z mého pohledu zvláště přínosné pasáže teoretické části. Patří k nim ujasnění pojmů popularizace, prezentace a edukace (s. 14), potenciální témata činící z archeologie prostředek rozvoje společnosti (s. 19 ad.), východisko, že technologie nemohou nahradit intuici, úsudek či morální směřování (s. 42 ad.), nutnost didakticky využívat i nepodložená témata (s. 46), obhajoba narativního přístupu včetně nutnosti částečné fabulace (s. 69), požadavek interpretace, která dělá z prezentace edukaci (s. 70), idea komunitní archeologie schopné podporovat místní sounáležitost (s. 77). V uvedených skutečnostech a zvolených příkladech (zahraničních i našich) se stále více v předložené práci objevuje důraz na pozitivní přístup konkrétních lidí, kteří jsou nezbytní k naplnění nejrůznějších metod. Ty by bez nich zůstaly jen prázdnými pojmy. Z autorčina textu je zřejmé, jakou roli hraje v úspěšných projektech „přátelská domluva s detektoráři“ (s. 85), „prvek lidskosti vnesený do vědecké experimentální archeologie“ (s. 92), nutný lidský kontakt s originálním artefaktem jako autentickým svědkem skutečnosti (s. 102). Čtenář začíná nabývat oprávněně dojmu, že vztah archeologie ke společnosti je závislý více než na metodách na lidské osobnosti prezentátora či edukátora. Osobnosti obdařené pedagogickými schopnostmi, schopností komunikace a zdravým úsudkem jak didakticky transformovat archeologické prameny.

V následující praktické části (od s. 115) se projevuje, že Veronika Puhačová k takovým osobnostem patří. Představuje zde v podobě akčního výzkumu vybraných forem archeologické popularizace projekty, které sama řešila. Projekty různých forem. Jako pro oponenta je pro mne příznivé, že tyto výstupy jsem znal většinou již dříve než tento text samotné práce. Svědčí to o tom, že autorka se danou problematikou dlouhodobě zabývá, že není pouhým teoretickým projektantem, ale naopak hybným motorem prezentačních a edukačních událostí. Patří k nim living history/experimentální akce

Krumbenowe, komiks Den v životě neolitické ženy, edukační práce s germánským pohřebišťem Dobřichov – Pičhora, edukační program Příběh pravěku aneb co bylo, když nebyla škola, edukační Kurz experienciální archeologie, on line popularizační články, video Když hroby promlouvají.

V poslední části (od s. 242) se autorka zabývá výzkumem mínění naší odborné veřejnosti o popularizaci a prezentaci archeologie. Podařilo se jí získat 52 odpovědí na její dotazník (konstruovaný v předchozí debatě s archeology, kteří se tématu věnují). Ze získaných odpovědí plynou výsledky ne zcela lichotivé. Ponaučením je zejména nemluvit před nearcheologickou veřejností o tom, co jsme našli, ale co to znamená pro naši společnost (s. 256). Autorka však v této souvislosti cituje i pocity zrady na vědě u těch, kdo dělají popularizaci (s. 256-257) a dojem nadřazenosti vědců (s. 257). Výsledky celého výzkumu autorka vyjádřila v 15 bodech vedoucích k efektivní popularizaci archeologie. Nebudu je zde znovu vyjmenovávat, i když ne všechny byly zmíněny v předchozím textu. S většinou z nich lze souhlasit. Stejně jako se závěrem celé práce, že by mělo být téměř morální povinností nás – archeologů uchopit vědecko-společenskou roli archeologie (s. 269). Možná, že slůvko „téměř“ bychom mohli vynechat.

Hodnocení na předchozích řádcích se může zdát až příliš pozitivní. Na tom se jistě podílí i pravopisná a větná srozumitelnost práce. I když na drobnostech se nemusíme shodovat. Např. „komunitní archeologie“ se v našich podmínkách zdá být navazující na dřívější regionální vlastivědnou práci, uznávám však i obsahový posun. Možná je také práce v některých vědeckých pasážích ne tak záživná, aby splnila autorčino přání být motivačním přehledem pro ostatní archeology zamýšlející se nad edukací, prezentací a popularizací archeologie. Takový cíl však už nutně musel přesáhnout požadavky na disertační práci. Zároveň však nepochybuji, že i tento sen se autorce v budoucnu podaří splnit.

Práci doporučuji k obhajobě a k udělení vědecké hodnosti Ph.D.

Doc. PhDr. Radomír Tichý, PhD., oponent práce

23. 8. 2018 Hradec Králové